

Рожнова Тетяна Євгенівна,
здобувач кафедри менеджменту
освіти, економіки та маркетингу
ДВНЗ "Університет менеджменту
освіти" АПН України, м. Київ

Використання інноваційних технологій в управлінні професійно-технічним навчальним закладом

Анотація: У статті розкрито використання інноваційних технологій в управлінні професійно-технічним навчальним закладом; висвітлено бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів та інноваційних технологій, розглянуто стан і шляхи розвитку ПТНЗ для забезпечення економіки України висококваліфікованими робітничими кадрами. Відведене місце аналізу впровадження інноваційних педагогічних та виробничих технологій у навчальний процес.

Annotation. The article deals with the problems of innovational technologies in the management of the vocational training educational institutions;

the following problem is highlighted on the basis of introduction of the modern principles and innovational technologies;

the state and the ways of development of the vocational training educational institutions are considered for the providing of the Ukrainian economy with highly qualified specialists;

the analysis of introduction of innovational pedagogical and production technologies in the training process is also taken into consideration.

Ключові слова: управління професійно-технічним навчальним закладом, принцип інноваційності, інноваційні технології, інноваційна ініціатива, кваліфіковані робітничі кадри.

Key words: management of the vocational training educational institution, innovational principles, innovational technologies, innovational initiative, qualified specialists.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що двадцять перше століття висуває нові вимоги до економіки, політики, особистості, окреслює плани на майбутнє, істотно підвищує роль освіти в суспільному житті. Освіта була і є основою прогресу людства, пріоритетною галуззю внутрішньої політики держави. Сьогодні, як ніколи, раніше, постає необхідність формування інноваційної моделі розвитку трудового потенціалу, особливості якої полягають у зосередженні на якісних, а не кількісних показниках підготовки робочої сили, забезпеченні відповідності між попитом у певних галузях на працю та можливістю підвищення оперативності ринку праці на нові професії, що ґрунтуються на впровадженні сучасних технологій тощо. Трудовий потенціал є самостійним об'єктом інновацій, а його розвиток – однією з кінцевих цілей реалізації інноваційної соціально орієнтованої моделі ринкової економіки.

Якісні характеристики робочої сили часто не відповідають сучасним вимогам щодо її професійно-освітньої підготовки, трудової та виконавчої дисципліни, мобільності та оперативності у забезпеченні економічної стабільності в цілому[10, С. 5-6].

Гостро постає питання запровадження інноваційних виробничих технологій, використання новітніх матеріалів, що стає неможливим без наявного потенціалу висококваліфікованих робітників. Професійно-технічна освіта, відповідно до основних своїх завдань, покликана формувати і відтворювати вміння кваліфікованого робітника у різних галузях економіки, виховуючи покоління розвинених, свідомих громадян, які гідно працюватимуть і житимуть у нових суспільних умовах. У цілому оцінка успішності професійно-технічної освіти повинна базуватися на задоволенні потреб ринку праці, а оцінювання знань учнів здійснюватися не тільки на основі засвоєння теоретичних знань, а й набуття практичних умінь.

Такий підхід вимагає наукового бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів, методів та функцій управління ПТНЗ, пошуку інноваційних технологій, методик професійного навчання, тіснішого його поєднання з управлінською діяльністю закладів професійно-технічної освіти. Це передбачає також розробку відповідних організаційно-педагогічних засад управління ПТНЗ для реалізації учасниками навчально-виховного процесу загальної мети та власної професійно-освітньої траєкторії, оскільки науково-технічний прогрес швидко виявляє недостатність освіти в усіх сферах.

Аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень свідчить про посилення уваги науковців до вивчення основних тенденцій і специфіки підготовки робітничих кадрів в Україні, організації системи управління професійно-технічною освітою.

У працях С.Гончаренка, І. Зязюна, В. Мадзігона, О. Савченко, В. Кременя, В. Лугового, Н. Ничкало, С.Ніколаєнка, В. Олійника професійно-технічна освіта розглядається як багатопланове поняття і за своїми цільовими функціями визначається як умова і процес професійної підготовки та розвитку особистості.

Науково-теоретичні та організаційно-педагогічні основи управління в системі професійно-технічної освіти докладно висвітлено у роботах С. Артюха, С. Батищева, А. Дьоміна, Л. Сергєєвої, О. Щербак, М. Ярмаченка та ін.

Важливі аспекти педагогічної інноватики досліджувались А.Абасовим, Л.Вашченко, Н.Василенко, Л.Даниленко, Г.Єльніковою, П.Третьяковим, Т.Шамовою, Н.Юсуфбековою та ін.

Однак використання інноваційних технологій в управлінні закладом професійно-технічної освіти ускладнюється на даний час у зв'язку з недостатністю теоретичного опрацювання його основ, забезпечення потрібного науково-методичного обґрунтування, визначення стратегічної спрямованості на кінцевий результат, урахування зовнішніх і внутрішніх факторів ефективного функціонування в швидкозмінному середовищі. Ці та інші причини обумовили виникнення протиріч між: сучасними вимогами до управління ПТНЗ в умовах нових соціально-економічних відносин та практичним застосуванням

інноваційних технологій; недостатністю розробленості теорії, методики і технології застосування інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ та необхідністю вдосконалення системи управління ПТНЗ; нагальними потребами керівників ПТНЗ у практичному застосуванні інноваційних технологій та рівнем їхньої професійної компетентності.

Усе викладене вище зумовило вибір теми статті „Використання інноваційних технологій в управлінні професійно-технічним навчальним закладом”.

Мета статті : розглянути використання інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ; розкрити суть принципу інноваційності в управлінні ПТНЗ, як одного з пріоритетних і динамічних, в контексті демократизації суспільства, розвитку ринкових відносин та зростання престижу професійно підготовленої та реалізованої особистості.

Завдання статті : виділити та науково обґрунтувати використання інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ; розглянути прояви застосування інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ з урахуванням сучасних вимог до системи професійно-технічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нашому дослідженні ми виходимо з того, що менеджмент та інноваційні технології до 80-х років минулого століття офіційно майже не визнавалися в системі професійно-технічної освіти і не дістали широкого розповсюдження в теоретичних дослідженнях та практичній діяльності ПТНЗ. Проте у період сучасного розвитку філософії, соціології, педагогічної науки та відсутності монополії на політику й ідеологію стало можливим відійти від звичних організаційно-педагогічних штампів і критично підійти до різних методологій, обираючи найбільш адекватні для дослідження інноваційних процесів в управлінні ПТНЗ.

Відтак, представимо наше розуміння даної проблеми і розглянемо сучасний стан розвитку ПТНЗ в Україні з використанням інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ.

По-перше, характерною ознакою використання інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ є творчий пошук інноваційних технологій у педагогічній та психологічній науці з метою вироблення політики стратегічного управління розвитком системи ПТНЗ.

У науковому та практичному планах предметом управління переважно вважається професійно-технічний навчальний заклад в цілому або його головні структурні блоки: педагогічний колектив, учнівські організації, навчально-виробничий процес, навчально-виховний процес. Це пояснюється утвореними стереотипами управлінського мислення, коли зв'язки-відношення між цілісністю, блоками та елементами системи не сприймаються керівниками як природні породження якостей, що утворюють диференційовану цілісність взаємопов'язаних компонентів системи і складають особливу єдність із середовищем і є частиною системи вищого рівня [9, с.7]. Отже, в розумінні філософсько-методологічного аспекту застосування інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ та їх похідних виникли певні протиріччя, які потребують поглиблених наукових досліджень, що є одним з провідних завдань нашої подальшої роботи.

По-друге, складовою наукового управління ПТНЗ є запровадження інноваційних виробничих технологій, використання новітніх матеріалів, що стає неможливим без наявного потенціалу висококваліфікованих робітників. Професійно-технічна освіта покликана формувати і відтворювати вміння кваліфікованого робітника у різних галузях економіки, виховуючи покоління розвинених, свідомих громадян, які гідно працюватимуть і житимуть у нових суспільних умовах. У цілому оцінка успішності професійно-технічної освіти повинна базуватися на задоволенні потреб ринку праці, а оцінювання знань учнів здійснюватися не тільки на основі засвоєння теоретичних знань, а й набуття практичних умінь.

По-третє, для використання інноваційних технологій до управління ПТНЗ, на нашу думку, слід оновити, покращити матеріально-технічну базу, а проведений аналіз ПТНЗ показує, що у професійно-технічній освіті існує низка проблем, які суттєво гальмують її розвиток і саме одна із них це подолання невідповідності

матеріально-технічної бази переважної більшості ПТНЗ науково-технічному і технологічному розвитку сучасних виробничих процесів; інша – в об'єктивній необхідності розробки державних стандартів нового покоління усіх робітничих професій з урахуванням новітніх технологій та впровадження їх у навчально-виробничий процес; запровадження нового державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників технологічно нових професій з широкою сферою застосування; ще одна – у забезпеченні ПТНЗ підручниками, навчальними посібниками, розробленими відповідно до вимог державних стандартів.

По-четверте, при управлінні ПТНЗ з використанням інноваційних технологій слід забезпечити навчальний заклад висококваліфікованими працівниками, і є ніби достатньою, проте рівень їх професійної компетентності є недостатнім а на даний час хоча , в цілому в Україні укомплектованість кадрами становить 89,5% [11, С.97-98].

Проте, може бути й інша інтерпретація та формулювання функцій, які відбивають послідовність, так званого, універсального управлінського циклу. Тому в науковій літературі аналізуються, як окремі функції процесу управління, так і в комплексі цілісний цикл [3, с.85].з дисертації моєї

При цьому в основі аналізу лежить об'єктивна логіка послідовності кожної функції етапів наукового пошуку оптимального шляху дослідження.

Отже, деталізуючи такий підхід, можна вважати, що кожна інноваційна технологія зовсім не повинна бути побудована абсолютно на нових категоріях і принципах. Виходячи з цього, інноваційність технології визначається, головним чином, встановленням нових системоутворюючих зв'язків між вже існуючими науковими категоріями та їх поглибленою змістовною трактовкою щодо їх більш ефективного використання в системі управління ПТНЗ [8, с. 96].

За таких обставин важливим постає формування у керівника ПТНЗ вміння застосовувати в управлінні принцип інноваційності, який є одним з пріоритетних і розкривається у практичній діяльності через такі прояви: підтримку інноваційної ініціативи, творчості, самодіяльності і самостійності об'єктів управління; організовану інноваційну зміну станів системи управління ПТНЗ; перехід від

стихійних механізмів перебігу інноваційних управлінських процесів до свідомо керованих; інформаційну, матеріально-технічну, кадрову забезпеченість реалізації основних станів інноваційних управлінських процесів; прогнозування зворотних або незворотних структурних змін в системі управління ПТНЗ; посилення стійкості інноваційних управлінських процесів; прискорення розвитку інноваційних процесів в управлінні ПТНЗ в умовах стратегічних змін та перетворень у галузі професійно-технічної освіти.

Узагальнивши дані дослідження ми дійшли висновку, що використовуючи інноваційні технології в управлінні ПТНЗ спостерігається:

- поява нових навчальних систем (кредитно-модульної, ступеневої, розвивальної, профільної та ін..);
- зростання інноваційного компонента у змісті, формах і методах навчання (нові навчальні модулі, спецкурси, теми; дистанційна форма навчання; інтерактивні методи навчання, у тому числі комп'ютерні і комунікаційні);
- поява педагогічних інновацій, які якісно змінюють методи навчання, (від передачі знань до розвитку навчальних і соціальних компетенцій дітей, учнів і студентів) і методи спілкування (від суб'єкт-об'єктних суб'єкт-суб'єктні, від монологу до діалогу);
- зростання ролі комп'ютерних і телекомунікаційних технологій в управлінні навчальним процесом (ведення різних баз даних – дидактичних, методичних, організаційних);

Висновки з даного дослідження.

1. Сучасному управлінню закладами професійно-технічної освіти притаманні в цілому такі принципи: вирішальності державно-суспільного впливу на мету, зміст і методи управління; гуманізації; науковості; демократизації; єдності централізму і колективізму; психологізації; інноваційності; адаптивності, оптимальності, національної спрямованості; функціональної структуризації;

стимулювання і уваги до кадрів; маркетингу; інформаційної надійності; моделюючого прогнозування; оперативної регулятивності; зворотнього зв'язку; корекції; фінансово-господарчої раціональності та ділової ініціативи; законоповаги.

2. При застосуванні інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ в управлінській діяльності керівників професійно-технічних навчальних закладів і установ спостерігається:

- зростання кількості інноваційних освітніх структур (заклади «нового типу» - вище професійне училище, технопарк, технополіс тощо);
- зростання кількості інноваційних структур в середині освітніх організацій (моніторингові, консалтингові, маркетингові центри тощо);
- відхід від стихійної інноваційної діяльності до управління нею;
- посилення ролі і значення педагогічної інноватики та нових галузей управління, таких як: педагогічний менеджмент, менеджмент освітніх інновацій, управління інноваційними процесами, адаптивне управління, стратегічне управління, цільове управління та ін..;
- заміна адміністративних методів управління на методи економічного стимулювання діяльності працівників закладів і установ системи ПТНЗ (науково-педагогічних, інженерно-педагогічних, педагогічних, методичних, державних службовців та ін..);
- підвищення рівня інвестиційного фінансування освітніх організацій;
- зростання кількості проектних груп з розроблення освітніх інновацій в ПТНЗ;
- підсилення ролі міжгалузевої, загальнодержавної і міжнародної інтеграції в діяльності ПТНЗ.

3. Кожна інноваційна технологія чи педагогічне дослідження зовсім не повинні бути побудовані абсолютно на нових категоріях і принципах. Інноваційність технології визначається, головним чином, встановлення нових системоутворюючих зв'язків між вже встановленими педагогічними науковими

категоріями та їх поглибленою змістовною трактовкою, обґрунтуванням їх більш ефективного використання.

4. Мета інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ полягає у визначенні перспективних напрямків розвитку навчального закладу, накопиченні необхідних ресурсів та його інноваційного потенціалу, розробці і впровадженні нового змісту, форм і засобів освітнього процесу, створення умов для розвитку нового педагогічного мислення та забезпечення конкурентоспроможності закладу освіти.

Дане дослідження не вичерпує себе, а ставить за мету продовжити теоретичне обґрунтування та практичне підтвердження переваг використання інноваційних технологій в управлінні ПТНЗ над традиційними формами управління. І як зазначалось на підсумковій колегії МОНУ 21 серпня 2009 року у виступі міністра освіти і науки про «Тенденції та пріоритетні напрями діяльності органів управління освіти, установ і навчальних закладів професійно-технічної освіти на 2009 – 2010 навчальний рік», що в українській системі ПТО останніми роками спостерігаються позитивні тенденції щодо її осучаснення. Розпочалася робота з розробки професійних стандартів, заснованих на компетенція, прийнято відповідні програми щодо децентралізації управління професійною освітою, оновлення матеріально-технічного ресурсу навчальних закладів; налагоджується співпраця з роботодавцями. Задекларований країною напрям до європейської інтеграції водночас зумовлює створення системи забезпечення якості професійно-технічної освіти, що потребує глибокого перетворення і оновлення національної системи професійної освіти.[3,]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянова А.И. Система: философская категория и реальность. - М.: Наука, 1976.- 254 с.
2. Афанасьев В.Г. Системность и общество.-М.:Политиздат, 1980.- С.107.
3. Бачинська Є.М., Організаційний механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні. – <http://www.nbu.gov.ua/e->

4. Бондарь В. И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект. К.: Рад. шк., 1987.-160 с.
5. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті. - К.:Шк. світ, 2007.- 120 с.
3. Даниленко Л.І., Сергеева Л.М. та ін. За заг. ред. В.В.Олійника Сучасні підходи до управління професійно-технічними закладами: Навчально-методичний посібник .- К.: ТОВ «Етіс Плюс», 2007.-104 с.
4. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: Монографія. – К.: ДАККО, 1999. – 303 с.
5. Закон України « Про інноваційну діяльність» // Закони України в 12 Т. – К.: АТ «Книга». -1996. – Т.8. –С.202-212.
6. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: Навч. посіб. – Тернопіль, Астон, 2007.- 150 с.
7. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент: Учебное пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ ДаНа, 2000. – 446 с.
8. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: монографія . – К.: Київ. Нац. тор.-екон. ун-т, 2008.-419 с.
9. Пікельна В.С. Управління школою. У 2 ч. – Х.: Вид. гр. « Основа », 2004.- ч.2. -112 с. (Б-ка журн. « Управління школою»; Вип. 7 (19)).
10. Погрібна Н.С. Педагогічні засади інноваційної управлінської діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К.: ЦППО АПН України, 2006.